

Mental Health in a Multi-Ethnic Society: A Multidisciplinary Handbook

Thein, Ram

Veröffentlichungsversion / Published Version

Rezension / review

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Thein, R. (2010). Mental Health in a Multi-Ethnic Society: A Multidisciplinary Handbook. [Review of the book *Mental Health in a Multi-Ethnic Society: A Multidisciplinary Handbook*, by S. (. Fernando, & F. (. Keating). *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 46(2), 339-341. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-190998>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:

This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.

By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

to organizací vstoupit. Stárnou i političtí reprezentanti, takže už neplatí, že známkou pokroku a vývoje jsou pouze mladí vládní politici (s. 195). Tyto „stárnoucí politické strany“ z obavy ze ztráty volebních hlasů velmi obezřetně plánují restrikce nejrůznějších sociálních dávek. Přitom, jak Streeck upozorňuje, čím déle budeme s reformami ve stárnoucí společnosti otálet, tím obtížnější bude jejich realizace, a v době, kdy demografické změny překročí určitý nám neznámý mezník, už může být na jakékoliv institucionální zásahy pozdě (s. 199).

Peteru Grussovi se v monografii povedlo zdařile propojit znalosti o stáří a stárnutí z mnoha vědních oborů. Vznikla tak publikace užitečná všem, kteří se tomuto tématu věnují. Z pohledu sociologa vítám možnost seznámit se s poznatky biologů, genetiků a lékařů o proměně kognitivních schopností ve vyšším věku i o aktuálních možnostech prevence a léčby nejzávažnějších onemocnění spojených se stářím. V celé knize je patrné, jak zásadní máme my sami svým životním stylem vliv na kvalitu našeho života ve vyšším věku. Ukazuje také, že vyšší věk není překážkou v získávání nových poznatků a přiměřená fyzická aktivita je důležitá pro zachování nejen tělesného, ale i duševního zdraví. Optimistický pohled na stáří nás však opouští s přechodem do čtvrtého věku, v němž i současný výrazný medicínský a technologický pokrok naráží na své limity.

Marcela Petrová Kafková

**Suman Fernando, Frank Keating (eds.):
Mental Health in a Multi-Ethnic Society:
A Multidisciplinary Handbook**

Hove, East Sussex, VB, Routledge 2009,
299 s.

Recenzovaná publikace je společným dílem autorů a editorů Sumana Fernanda, psychiatra a univerzitního lektora na Kentské univerzitě v Canterbury, a Franka Keatinga, so-

ciálního pracovníka a lektora na téže univerzitě. Autoři redigovali toto již druhé vydání *Mental Health in Multi-Ethnic Society* se záměrem vytvořit všezahrnujícího průvodce programy mentálního zdraví ve světle multikulturní problematiky. Jednotlivé kapitoly jsou příspěvky pracovníků různých britských středisek, která se zabývají mentální péčí a aplikují některé inovativní přístupy, jejichž záměrem je poskytovat kulturně citlivou péči původně ne-evropské populaci.

Kniha má čtyři části: první část se zabývá dnešní situací v mentálním zdravotním systému a okolnostmi, které přispěly k vývoji tohoto stavu, druhá část popisuje některé pokusy o citlivé a spravedlivé řešení problémů v systému, třetí část popisuje modely, které se zdají být při řešení daných problémů úspěšné, a poslední – závěrečná – kapitola shrnuje předešlé kapitoly a nabízí pohledy do budoucna.

Autoři nejdříve odhalují jevy institucionálního rasismu, které se ukazují v liberální Británii 21. století jako inherentní a stále přítomné. Popírají, že by koncept etnika a kultury nahradil zastaralý koncept rasy, ba naopak vidí v antimuslimském sentimentu po 11. září 2001 vzestup klasického rasismu, který se jen skrývá v nové terminologii. Mezi jinými tvrzeními o konceptu „rasy“ prohlašují, že antisemitismus není nenávisť vůči kultuře či náboženství, ale vůči „rase“ (s. 15, uvozovky R.T.). Přitom zdůrazňují, že tmavá pleť předurčuje jedince k tomu, aby byl vnímán coby biologicky podobný dalším jedincům tmavé pleti, a tím byl vystaven stereotypizovanému přístupu s mnoha předpoklady spojenými s původem v „nevyvinutých“ zemích a „primitivních“ kulturách (s. 18). Fernando se v kapitole „Inequalities and the politics of ‘race’ in mental health“ dokonce snaží ilustrovat otevřený rasismus klasických teoretiků, jakými byli Sigmund Freud a hlavně C. G. Jung (s. 46). Cituje například Jungův výrok o tom, „že Američané jsou jiní, protože trpí ‚rasovou infekcí‘ způsobenou je-

jih životem v přílišné blízkosti černých lidí, a tak méněcenný člověk k sobě stahuje civilizované bytosti, které jsou nucené s ním žít," nebo Freudovo tvrzení, že „vedoucí roli národů by měly zaujmout ‚bílé národy‘, a nikoliv ‚primitivové““ (s. 46).

Existenci rasismu v britském systému mentálního zdraví autoři dále demonstrují nalezenými fakty, například výsledky jednodenního průzkumu mentálních institucí Velké Británie (s. 47), publikovaného v roce 2005, který zjistil, že příslušníci černých/menšinových skupin byli častěji než jiní residenty Velké Británie diagnostikováni jako schizofrenici, častěji povinně zadrženi podle zákona *Mental Health Act*, častěji hospitalizováni jako ‚pachatelé-pacienti‘, ošetřováni vysokými dávkami léků a převáděni do uzavřených oddělení (s. 46–47).

Jestliže tyto menšinové skupiny procházejí psychoterapií, odchází z ní zmateni, ba dokonce viktimizováni, protože jejich kulturní struktury jsou jiné než u Evropanů, pro které byly tyto přístupy vyvinuty.

Dnešní každodenní psychiatrická praxe je podle autorů charakterizována:

- (a) neochotou většiny odborných pracovníků v oboru mentálního zdraví připustit si existenci rasové předpojatosti v terapii a existenci institučního rasismu během realizování služeb;
- (b) inherentně rasistickou instituční praxí, při psychologickém hodnocení a při odhadování rizikovosti pacientů;
- (c) ignorováním společenských tlaků, jako je např. spravedlivý hněv nad rasismem společnosti, které různorodě ovlivňují příslušníky černých/menšinových skupin a které nejsou brány v potaz během evaluace,
- (d) interpretací pocitů odcizení, které mnozí příslušníci černých/menšinových skupin prožívají, jako znaků nemoci – a vnímání těchto pocitů je hodnoceno jako *jejich* problém, a ne jako problém celé společnosti.

Výsledkem všech těchto charakteristik je pak situace, ve které poskytovatelé slu-

žeb vnímají uživatele různých služeb buď podle modelu nemoci (demonstrovaného symptomy), nebo podle kriminálního modelu (s potřebou ovládnutí), a nebo podle modelů obou (s. 47).

Autoři zachycují reálné problémy mezikulturních střetnutí, ale bohužel se zaměřují výhradně na neúspěchy západní – hlavně britské – společnosti v přístupu k problematice ne-Evropanů v institucích mentálního zdraví. Kromě toho, že tak ukazují prstem na jednu z nejliberálnějších demokracií a na myslitele, kteří vytvářeli své myšlenky před sto lety ve viktoriánském období *fin-de-siècle*, ignorují nálady, myšlenky a chování jedinců a institucí v tradičních, neevropských, kulturách vůči těm *druhým/jiným* (v tradičních, kolektivistických kulturách dodnes fungují výrazné sociálně kategorizační procesy a s nimi spojená vyjádření etnických předsudků a diskriminace, viz např. R. Thein. „Stereotyping in a traditional society and its implications for school psychologist referral patterns.“ *School Psychology International* 28, 2007 (1): 11–28). Navíc nelze říci, zda jsou jevy pozorované v současném britském prostředí srovnatelné se situací v jiných zemích (např. České republice).

Dalším záporom této publikace je nutnost při čtení přivyknout emociálně a politicky „nabitému“ jazyku. Jazyk tohoto textu se v podstatě neliší od jazyka antikoloniálního diskurzu reprezentovaného Frantzem Fanonem a nebo Edwardem Saïdem (citovanými na s. 14 a 43) nebo od jazyka Stokely Carmichaela (s. 14), který se zabýval institučním rasismem. Kniha je prodechnutá antipsychiatrickým sentimentem, i když – kupodivu – necituje žádného z hlavních vůdců tohoto směru. Nachází se tak na krajní levici politického spektra, a tím si pravděpodobně odcizí velkou část publika, která se s touto pozicí neztotožňuje.

Příkladem emociálně a politicky zbarveného jazyka je v 18. kapitole popis aktivit skupiny SIMBA – skupiny černošských

klientů /přeživších služby mentálního zdraví (s. 226, zdůrazněno R.T.). Samo použití výrazu *přeživších* je typické pro antipsychiatrické postoje a instituce, jako je např. Word Network of Users and Survivors of Psychiatry (www.wnusp.net). Podle Jonese, veterána-aktivisty za lidská práva, který dnes mimo jiných funkcí vede Úřad pro rovnoprávnost a diverzitu ve východním Londýně, přežili členové SIMBA útrapy britského zdravotnického systému, a přestože nejsou jako skupina/program oficiálně uznáváni, fungují jako podpůrná organizace a její členové navštěvují hospitalizované.

Kromě popisu aktivit SIMBA nabízí text další inovativní přístupy a to je jeho velkým přínosem. Jedním z těchto přístupů je například program Mellow popsáný Griffitsovou v 11. kapitole (s. 147–157). Účastníci tohoto projektu si připravili na základě výsledků ohniskových skupin poskytovatelů služeb mentálního zdraví a klientů/uživatelů těchto služeb několik dramatických her s názvy jako *Obvinění a stud*, *Tatínkovy poslední vánoce*, *Bystré myslí*, atd. Zaměstnanci institucí mentálního zdraví se pak zúčastňují jednodenních akcí, ve kterých zhlédnou tyto hry, a během následujících

workshopů analyzují své reakce na ně. Autoři tohoto programu věří, že „zaplavení“ jedinců informacemi a daty je neefektivní, ale sledování dramatu je mnohem více aktivizující a angažující a – tím pádem – pro účastníky efektivnější. S tímto *schola ludus* přístupem nelze nesouhlasit.

I když jsou různá tvrzení, předkládané modely a inovativní postupy značně provokativní a čtenáři je mohou odmítat, zcela jistě je budou stimulovat k hlubšímu zamyšlení a k zabývání se danou problematikou. Budou se pak ptát: Jaká je situace v České republice? Nakolik jsou struktury českého duševního zdraví imunní vůči institucionálnímu rasismu?

Věřím, že přes své zápory by tato kniha měla být pro své inovativní postupy a provokativní náhledy doporučována k prostudování. I když je více určena sociologům a psychologům, může být podnětná a inspirativní i pro sociální pracovníky a zaměstnance nevládních organizací, kteří pracují s multikulturní klientelou, jako je v České republice např. romská komunita. Na druhé straně psychologové a psychiatři mohou být jejím antizápadním diskurzem již předem odrazováni.

Ram Thein